

Crkva i politika

Živan BEZIĆ

Sažetak

Pisac nastoji odgovoriti na aktualna i goruća pitanja odnosa Crkve i politike. Pod pojmom Crkva misli se prvotno na Katoličku crkvu, a pod pojmom politika razumijeva se briga za opće dobro građana. U članku se istražuje ono što je bitno u politici, tj. njezinu svrhu (dobro građana) i njezina sredstva (uvijek dobra). Crkva ne vodi svoju vlastitu politiku, ali je dužna izreći svoj sud o etičkom vidiku politike. Ona također nema svoje političke stranke, no dužna je uputiti vjernike na njihove moralne obaveze u političkom djelovanju.

Odnos Crkve i politike danas je aktualna tema i privatnih razgovora te javnih rasprava. Mnogi su vjernici i građani zbunjeni što senzacionalističkim pisanjem ili govorom javnih priopćila, što izjavama pojedinih političara, a nekada i javnim istupima crkvenih predstavnika. Naravno, u tu su raspravu zlonamjerno umiješani stari i novi, tajni i javni neprijatelji Crkve.

Budući da sve kršćanske zajednice nemaju isti odnos prema vlasti i političkim sustavima, mi ćemo se ovdje pozabaviti samo s odnosom Katoličke crkve prema politici. Pravoslavni kršćani su tradicionalno vezani, a ponekad i privezani, uz vlastitu naciju, vlast i državu. Protestanti su jednako navezani na državnu vlast (poznato načelo *Thron und Altar*), samo u nešto ublaženoj mjeri, a u novije se vrijeme sve više ograđuju od državne politike. Anglikanci su od samog početka državna ustanova (osnovana od kralja Henrika zbog njegovih profanih motiva), koja se još uvijek praćaka u zlatnoj mreži »establishmenta«.

Dakle, da se stvar ne bi odveć komplicirala raznolikošću političkih opcija raznih kršćanskih konfesija i zemalja, moj će se osvrt odnositi jedino na odnose Katoličke crkve i politike.

Što je politika?

Kako je i sam *pojam* politike često šarolik i nejasan (poznata je izjava carice Marije Terezije »sve je politikum«), potrebno je navesti barem one opisnice politike koje se danas najčešće čuju. Evo ih. Politika je: vještina vladanja; umijeće mogućega; borba za vlast; sredstvo klasne borbe; ostvarivanje društvenog suživota; kompromis međusobnih interesa; održavanje građanskog reda i mira; vođenje državnih poslova; usklađivanje međunarodnih interesa.

Postoje, dakako, još i druge definicije politike propagirane od pojedinih političara, ideologa, sociologa i analitičara društvenoga života. Od maloprije navedenih

svaka nosi u sebi zrnce istine, ali kad su ideološki ili pragmatički prenaplašene, ne možemo ih prihvatiti, pogotovo ne one o borbi za vlast i klasnu dominaciju.

Kad već navedene definicije odbacujemo, koju onda predlažemo? Onu koju, u Aristotelovu duhu, doduše ne doslovce, i po tradiciji katoličkih teologa možemo izraziti ovako: *Politika je briga za opće dobro*. Dakako, usvajamo takvu definiciju ne zato što je Aristotelova ili teološka nego zato što je najbolja, s više razloga (o čemu poslije). Istina, u svom rječniku grčki filozof rijetko rabi riječ politika, nego najčešće izraze *polis* (grad, država) i *politeia* (upravljanje državom, državni poredak). Tako naslov Aristotelove knjige o politici glasi *Ton politikon biblija octo*, koji je poslije skraćen u *Politika*. Stagiritovi učenici te drugi priređivači i izdavači njegovih spisa rabe izričaje *ta politika* i *politike techne*, od kojih se je iskristalizirao suvremeni termin politika.

Danas se u znanstvenoj literaturi riječ politika uzima u smislu političkog djelovanja, a teorija o tom djelovanju jest *politologija*. Ona se izučava na posebnim institutima i fakultetima. Politolozi su u naše vrijeme cjenjeniji od političara.

Kad je u pitanju Aristotelovo političko nazivlje, ne smije se smetnuti s uma da je u njegovo doba grčki *polis* ujedno bio, iako mala, ipak samostalna država. Kako tada robovi nisu pripadali u građane–državljanu, Aristotel je napisao: »Polis je zajednica jednakih.«¹ Upravljanje polisom je nazivao *politeia*, a tako isto i njegov državni poredak i ustav. Zašto je država *polis* i zašto je zajednički život *politeia*? Jednostavno zato što je čovjek kao takav *zoon politikon*, tj. društveno biće. Čovjekova društvena povezanost u rađanju, odrastanju, postojanju, podjeli rada, upravi dobara i uopće u čitavom suživotu sili svakoga građanina da bude i subjekt i objekt politike.

A čemu ili kojoj svrsi služi politika? Ona služi privatnom i javnom *dobru*. Aristotel doslovce veli: »Država je zajednica dobra življenja«, te poradi toga i zaključuje: »Svrha je dakle države dobro življenje, a sve su stvari poradi te svrhe.«² Uostalom, ne samo država nego »i svako je zajedništvo poradi nekoga dobra«.³

Bitno u politici

Eto što je *bitno* u svakoj politici i za svaku zajednicu. S time se kršćanstvo potpuno slaže. Ono je čvrsto utemeljeno u rimskom pravnom načelu: »Salus populi suprema lex« (spas ili dobro naroda je vrhovni zakon). Dakle, samo dobra i plemenita zadaća u politici je vrhovni zakon. No Crkva tome dodaje još jedan bitni uvjet čestite politike – dobra i plemenita sredstva političkog djelovanja. Inače bi se bez njih mogla zloupotrijebiti svaka pa i bronamjerna politika. Naglasujemo, i za Filozofa i za Crkvu bitni je uvjet političkoga djelovanja *dobra nakana*, usmjerena pojedinačnom i zajedničkom *dobru*. *Dobro*

1 ARISTOTEL, *Politika*, 1328 a 35, ili u prijevodu Tomislava Ladana *Politika*, Globus, Zagreb 1988., str. XVI.

2 *Ibidem*, XXII.

3 *Ib.*, XXI.

je konačna svrha ne samo morala nego i svakog ljudskog djela, pa tako i politike. U politici je Dobro ne samo predmet kojim se bavi, nego i njezina jedina svrha. To je Dobro mira, reda, sloge i blagostanja svih. Dobro u svakom pogledu: u privatnom i javnom životu, u nacionalnoj i socijalnoj zajednici, na duhovnom i materijalnom području. Dobro u svemu, posvema i svagda!

Naravno, u politici dolazi na prvo mjesto *opće* dobro. Ako je u definiciji politike »genus proximum« samo dobro, njezina je »differentia specifica« opće dobro (*bonum commune, commonweal, Gemeindewohl, le bien commun*). U politici se uvijek radi o zajedničkom i općem dobru, pred kojim moraju otpasti privatni interesi. Geslo slavne Dubrovačke Republike, koje ju je izdiglo do goleme političke moći i blagostanja, glasilo je: »Privatorum oblii, publica curate!« Na takvoj se politici temeljila sva veličina malog Dubrovnika.

Nažalost, kako se sve dade izobličiti, i u politiku su se uvukli neki *krivi* ciljevi, koji su je onda moralno deformirali. Među takvim zabludama najčešće su:

- a) zlo proglasiti dobrom, interes pretpostaviti etici (utilitarizam, pragmatizam, iskorištavanje moći, tiranija);
- b) osobno ili privatno dobro izdići iznad općega (egoizam, karijerizam, tajkunstvo, izrabljivanje);
- c) zastupati dobro samo jedne zajednice na štetu ostalih (šovinizam, lokalizam, regionalizam, partizanstvo);
- d) pogrešno shvaćeno opće dobro (komunizam, kolektivizam, ekstremni socijalizam).

Ne smijemo zaboraviti ni to da osim privatnog egoizma postoji i onaj kolektivni, koji je redovito gori od privatnoga, jer se prikrija tobožnjim interesima zajednice. Ako je osobni egoizam smatran grijehom, kolektivni dobiva aureolu »viših« interesa, pa onda postaje i »sacro egoismo«. Njegovi su politički oblici: nacionalizam, hegemonizam, vojna agresija, imperijalizam, kolonijalizam, protekcionizam i sl. Na općoj se razini redovito javlja izopačeno politikanstvo, kad je ono samo sebi svrhom i povodom građanskog razdora, a na osobnoj se očituje kao strančarstvo, vlastohleplje, častoljublje i pokvarenost. Poznata je izreka lorda Actona da »svaka vlast kvvari, a apsolutna kvvari apsolutno«. A Brijant, jedan od antiknih sedam mudraca, dao nam je koristan savjet: »Želiš li uistinu upoznati čovjeka, daj mu vlast.«

Drugi bitni uvjet poštene politike jesu plemenita i *dobra sredstva* kojima se služimo u političke svrhe. Nije dovoljno da u svom političkom djelovanju imamo pred očima samo dobre nakane, do tih nas nakana moraju također voditi samo dobra sredstva i ispravne metode. U protivnom i najbolje nakane mogu postati samo izlika za biranje loših pomagala. Poznato je drevno moralno načelo: »Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu.«⁴ Stoga uvijek i u svemu – pa i u politici – plemenitim ciljevima pripadaju i plemenita sredstva.

4 U slobodnom prijevodu: Da nešto bude dobro, takvo mora biti u svojoj cjelini, bez defekta. Ako punini dobra nešto manjka, prestaje biti dobro, postaje loše.

Velika je zabluda smatrati da dobra svrha može opravdati loša sredstva za njezin ostvaraj. Po toj bi logici bilo dopušteno učiniti svaki zločin pod izlikom dobre nakane. Macchiavelli je zastupao upravo takav izopačeni moral u svome *Vladaru (Il Principe)*. Nažalost, provodili su ga vrlo često ne samo vladari nego i mnogi političari, pa i oni među kršćanima (Richelieu). Engleskom državniku Gladstoneu služi na čast da je barem verbalno osudio makjavelizam rekavši: »Ono što je moralno krivo ne može nikada biti politički ispravno.« »Honesty is the best policy!«

Odnos Crkve i politike

Što se tiče Katoličke crkve, u njezinu raščlambu ne možemo ulaziti da ne bismo odveć odužili ovaj rad. Jasnoće radi samo ćemo reći da ovdje ne mislimo na Crkvu kao vjerni puk, nego na njezin službeni i naučavajući dio, jer nam ionako manjkaju sociološki podatci o mišljenjima vjernika. Zato i ne izlažemo teoriju kršćanske politike, nego dajemo prednost crkvenoj političkoj praksi.

Želimo li bolje upoznati odnos Crkve prema politici, treba razlikovati dvije skupine pitanja. Prva skupina tih pitanja mogla bi se oblikovati ovako: odobrava li Crkva ili osuđuje politiku kao takvu, odnosno političko djelovanje građana i vjernika?

Na teoretskom planu Crkva nema ništa proti politici. Dapače ona prihvaća i *odobrava* bavljenje politikom svih građana jer je ono po sebi dobro (i na dobrobit svih), korisno (svakoj zajednici) i potrebno (za uspješan skupni život). Kad se radi o bilo kojoj zajedničkoj stvari, dakle o općem dobru, svi se građani, bez iznimke, trebaju baviti politikom. Čak im je to i kršćanska *dužnost*. Dakako, kad u ovom kontekstu govorimo o politici općenito, bez posebnog atributa, misli se na onu pravu i poštenu politiku kojoj je svrha doista opće dobro. Ako se jedan čovjek ili jedan vjernik bavi takvom časnom politikom, i to čini pošteno i čestito, onda je to za kršćanina uistinu i *pohvalan* posao.

Druga je skupina pitanja odnosa Crkve i politike malo zamršenija i glasi: smije li se i *sama* Crkva – pogotovu kao hijerarhijska ustanova – *baviti politikom*?

Radi cjelovita odgovora moramo prije postaviti dva potpitanja: a) smije li Crkva imati i voditi svoju vlastitu politiku? i b) treba li ona uopće voditi računa o fenomenu politike?

Ad a)

Crkva ne smije voditi svoju vlastitu politiku glede osnivanja crkvenih stranaka, stvaranja svojih političkih ustanova i miješanja u poslove državnih ovlasti. Izravna i aktivna politika nije crkveni posao. Crkva prihvaća »autonomiju zemaljskih vrednota«, kako je to zaključeno na Drugom vatikanskom saboru.⁵

Katolička crkva ne želi klerikalizam, a niti neku teokraciju. Ona je duboko svjesna Isusovih riječi: »Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta« (Iv 18,36) kao i

5 *Gaudium et spes* (GS) 36, *Apostolicam actuositatem* (AA) 7.

onih drugih: »Dajte caru carevo, a Bogu Božje« (Mt 22,21). Na posljednjem koncilu Crkva je prihvatila razlikost autonomija Crkve i države na njihovim specifičnim područjima: »Politička zajednica i Crkva su međusobno nezavisne i autonomne na vlastitim područjima (rada).«⁶ Isto tako Crkva prihvaća zakoniti politički pluralizam u svijetu te potiče svoje vjernike da politički djeluju i slobodno biraju zastupnike i stranke prema svojoj savjesti, moralnim načelima i na opće dobro, uvijek nadahnuti Evanđeljem. Što se tiče svećenika, oni poput svih ostalih građana imaju potpuno pravo na svoje osobno političko mišljenje, ali ne i na njegovo promicanje, osobito ne s propovjedaonice ili s pomoću crkvenih sredstava.

Ad b)

Crkva je *dužna voditi brigu* o politici, posebice o političkom djelovanju njezine djece. Ako joj je to dužnost, onda se i *mora* – kao vjerska i moralna instanca – zanimati za usmjerenje i vođenje zajednice u kojoj živi. A zašto? Najprije zato što i politika pripada vjerskim pitanjima. Na koji način? Već nam je poznato da je konačna svrha politike i njezin predmet »dobro«. A znamo i to da je izvor svakog dobra u Najvećem Dobru, u Bogu. Ni politička dobra ne mogu djelovati bez tog božanskog dobra što ga kriju u sebi. Pogotovu se ne smiju izobličiti u nazovi–dobra, tj. u pogrešno postavljanje nakana i u loše postupanje u javnom životu, što je suprotnost zdravoj politici. O tome Crkva mora voditi računa i reći svoju riječ gdje i kada to treba.

Drugi razlog za brigu Crkve o politici jest u tom što ta pripada moralnom djelovanju čovjekovu i predmet je etike. Svako se ljudsko djelo mora odvijati u moralnim okvirima i poštivati etičke norme. Stoga se i politički čini političara kao i svih građana trebaju usmjeriti prema moralnim svrhama. To posebno vrijedi za politiku zato što se ona brine za opće dobro. A razlog tomu još je i to što je političko djelovanje često izloženo teškim napastima vlastohleplja, slavičnosti, moći, lakih i lažnih obećanja i velikih nepravdi. Već znamo kako vlast kvari (Acton), a Maksim Gorki je imao prigodu da to i sam iskusi: »Nema jačeg otrova nego što je moć nad drugim ljudima.«⁷

Za političare je tipično, a kažu da to i traži njihova *lex artis*, da jedno govore a drugo rade. Za takvu politiku građani Hamburga imaju svoju uzrečicu: »Denn Politik is anners seggen as don.«⁸ Zbog toga je politika svuda na zlu glasu, a Dalmatinci je zovu »šporaka politika«. Da bi ipak mogla steći dobar glas, nema druge nego se vratiti u krilo etike. Upravo zbog njezine etičke dimenzije Aristotel je obrađivao politiku u svojoj *Etici*, a etiku uveo u *Politiku*.

6 GS 76. O politici nam govore i papinske okružnice *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno* i *Centesimus annus*.

7 M. HAFNER, *Zlatna pravila života*, Kranj 1975., str. 70.

8 Politika je jedno govoriti a drugo činiti.

Ako su, dakle, i sami pogani vodili brigu o etici politike, koliko to više mora činiti Katolička crkva kojoj su od Boga preko Krista *fides et mores* (vjera i moral) povjerene kao glavna briga. Nema niti može postojati bilo koje područje ljudskih djelatnosti koje ne bi bile podređene moralnim načelima. Što vrijedi za umjetnost, kulturu, društvenu pravdu, privredu, trgovinu i za sva ostala područja života, jednako vrijedi i za politički rad. Ni politika ne može biti iznimka. Dapače! Crkva bi izdala svoje poslanje kad bi je prepustila nihilizmu, hirovima egoizma i avanturi amoralizma.

U svim profesionalnim političkim pitanjima, kao i u odnosu prema režimima, oblicima vladanja i stranačkim sukobima, Crkva treba ostati *neutralna*. Pače nije dobro ni da se služi političkim rječnikom, a još manje smije dopustiti da politika uzurpira vjerski rječnik, jer se u tom slučaju apsolutizira ono što je relativno. Jedino kad su politički ciljevi i postupci neke skupine vjerski ili moralno negativni, ili su na opću štetu, ona je dužna ustati na obranu slobode, pravde, istine, ćudoređa i mira. Svoje pak vjernike mora poticati da u politici djeluju zbog kršćanske odgovornosti, a to znači prije svega – kako to opaža dr. Josip Sabol – »da se politika gradi i oblikuje na principu primata etike i morala nad politikom«.⁹

Politička praksa Crkve

Kako vidimo, crkvena su načela naspram politike ispravna i jasna. A drži li se i Crkva u praksi uvijek i dosljedno svojih političkih načela? Sad bismo se morali zaletjeti daleko u njezinu dvomilenijsku povijest. Budući da bi to bio preveliki zalogaj za ovaj kratak prikaz, moramo se odreći tog izleta u povijest, te iznijeti samo najnužnije. Gledajući općenito, Katolička se crkva nastojala vladati po svojim evanđeoskim načelima, ali se u svim tim zamršenim povijesnim zbivanjima nije u svakoj zgodi uspjela najbolje snaći. Počinila je stvarno neke pogreške za koje je papa Ivan Pavao II. u jubilejskoj 2000. godini zamolio oprostjenje pred Bogom i cijelim svijetom.

U nemogućnosti potanke povijesne raščlambe plovidbe crkvene lađe po burnim i olujnim valovima povijesti, evo tri široka modela njezina povijesnog iskustva *vis-a-vis* svjetske politike:

1) *Model borbe* i napetosti između Crkve i države, kad je među njima vladalo otvoreno neprijateljstvo (primjerice, progoni u prva dva stoljeća kršćanstva, a koji su se sporadično ponavljali u krvavim nasrtajima kroz cijelu crkvenu povijest, kad se je ona morala braniti i boriti za opstanak; islamske agresije; francuska i oktobarska revolucija; komunistički jaram; stradanja misionara itd.).

2) *Model suradnje*, povjerenja, prijateljstva, partnerstva, pa i savezništva sa svjetovnom vlašću (konstantinovska era, srednji vijek, križarski ratovi, kolo-

9 J. SABOL, Politika iz kršćanske odgovornosti u demokratskom društvu, *Glas koncila*, Zagreb 1994., br. 8. (1027), str. 6.

nijalna ekspanzija u Južnu Ameriku, razdoblja katoličkih vladara i kršćanskih država). U crkvenim trijumfalnim trenutcima neki su njezini ljudi znali podleći napastima moći i bogatstva.¹⁰

3) *Model neutralnosti*, kad se Crkva nije bavila aktivnom politikom i nije se vezala ni uz koji režim, a također nije ulazila u suviše sukobe sa svjetovnom vlašću. Za Crkvu je ovo najpovoljniji politički model prema načelu: *slobodna Crkva u slobodnoj državi!*

Međutim, sustav vladavine pod parolom »rastava Crkve od države« nije u praksi pogodan za Crkvu, jer je najčešće motiviran neprijateljstvom spram vjere. Tom se parolom najviše služe sekularizirani i ateistički režimi, koji žele istisnuti kršćanstvo iz javnog života. Sekularizam i tzv. laicizam nemaju prijateljske nakane spram Crkve i njezina morala. Što javno a što »ispod žita« nastoje ukloniti svaki kršćanski, a pogotovo katolički, utjecaj na stvaranje politike i njezinu provedbu u državnim i međunarodnim okvirima. Upozorujem na jednu zanimljivu činjenicu: svaka vlast, i pozicija i opozicija, pa i svaka politička stranka želi imati Crkvu na svojoj strani. Čak i one stranke koje su inače neprijateljske glede vjere nastoje pridobiti crkvenu upravu i kršćanski puk za sebe.¹¹ Ako Crkva poduzme nešto što se njima sviđa, to nije politika i hvale je na sva usta. Ako pak učini neki njima nesimpatični korak, smjesta dižu na nju kuku i motiku okrivljujući je da se bavi politikom.

U svakom slučaju, za Crkvu i narod Božji najbolje je da se izbjegava obje skrajnosti: s jedne strane politizaciju Crkve, a s druge strane njezinu bukvalnu depolitizaciju. Prva skrajnost gura Crkvu u samozadovoljstvo teokracije i klerikalizma sa svim negativnim posljedicama koje sobom nose. Druga je skrajnost baca u naručje laicizma i sekularizma, a njihov je zagrljaj pogibeljan za njezino pravovjerje i poslanje. Najbolje je ako Crkva stoji iznad svih političkih sustava i ne pruža podršku nikakvom vladavinskom režimu. Sprega klera i političkih struktura rađa nemir, neslogu i nepovjerenje među vjernicima, a rat s vlastima u njima stvara osjećaj ugroženosti. Crkvi ne treba ni savezništvo ni svađa s vlastima (osim ako je zaista prisiljena ustati u borbu za vjerska i moralna dobra). Jednako joj je pogibeljno ako zahtijeva povlastice ili materijalnu opskrbu od vlasti, što je može zatvoriti u zlatni kavez, koji je gori i od najgoreg ropstva.

Nekad se čuje riječ i o »kršćanskoj politici«. Mislim da takav naziv nije na mjestu kao ni kršćanska filozofija, kršćanska glazba ili književnost. Možda bi bilo bolje reći da je to politika kršćanskoga nadahnuća. Doduše, ni izraz kršćanska politika ne bi bio pogrešan kad se pod njim misli na politiku nadah-

10 O tim tzv. zlatnim fazama crkvene povijesti sv. Augustin nam je dao zanimljivu sliku: dok je Crkva pravila drvene kaleže, imala je zlatne svećenike, a kad je počela kovati zlatne kaleže, dobila je drvene svećenike.

11 Evo nedavnog primjera ulagivanja Crkvi. Kad je u siječnju 2000. godine nastupila u Hrvatskoj nova vlast, zagrebački nadbiskup msgr. Josip Bozanić joj nije išao na poklon. Dogodilo se nešto drugo: Predsjednik Republike Hrvatske i predsjednik Sabora i predsjednik Vlade došli su prvi u posjet nadbiskupu.

nutu kršćanskim moralnim načelima. Crkva nema nikakve svoje političke doktrine, premda je u njoj odnedavno nastala tzv. »politička teologija« ili »teologija oslobođenja«. Ona nije službeni nauk Crkve, nego opredjeljenje, više socijalno nego političko, nekih modernih bogoslova, najviše iz Južne Amerike. Premda se tim teozozima mogu zamjeriti neke metodološke postavke (kao, primjerice, marksistička analiza stvarnosti), ipak je zaista preferencija Crkve na strani siromašnih, progonjenih, ugroženih, socijalnih i nacionalnih manjina te uopće svih marginaliziranih.

U kršćanskoj se teologiji pretražuju i još neka druga važna pitanja s područja politike, kao, primjerice, legitimeteta vlasti, pravednog rata, samoobrane, prevrata i revolucije. Uvijek je živo pitanje pravne države, njezina političkog ustava i sustava te nadalje problem kolektivnih struktura dobra i zla.

Kako u sve te zakučaste probleme ovdje ne možemo ulaziti, samo ćemo dodirnuti pitanje osnivanja kršćanskih političkih stranaka. Dosadašnje iskustvo nije opravdalo njihovo postojanje. Sve one loše poteze i njihove posljedice koje proizvedu takve stranke javnost obično pripisuje samo Crkvi. Povijesno gledajući i nisu se puno proslavile (još je svježije sjećanje na kraj *Democrazie cristiane* u susjednoj Italiji). Crkva u Hrvata imala je također loše iskustvo s *Pučkom strankom* poslije Prvog svjetskog rata, pa poslije razbijanja komunističkog jednogumlja g. 1990. nije dala podršku ni jednoj stranci koja se pojavila pod kršćanskim ili katoličkim imenom.¹²

Kako je danas u Hrvatskoj?

Eto upravo taj navedeni primjer u bilješci 12 pokazatelj je kako se Hrvatska postavila u pitanju kršćanske i katoličke politike u Hrvatskoj. Budući da ne možemo ići daleko u povijest, evo samo nekoliko natuknica iz naše novije prošlosti. Kako je većina hrvatskoga naroda bila nezadovoljna s bivšom Austrougarskom Monarhijom, hrvatski su biskupi (na inicijativu seniorata) mislili da je dobro ići ukorak s tadašnjim narodnim oduševljenjem za stvaranje Jugoslavije, pa su sa simpatijom dočekali osnivanje *Pučke stranke*. Nakon njezina neuspjeha nisu više nikada ponovili svoju pogrešku. Ni u kraljevskoj ni u socijalističkoj Jugoslaviji nisu ni pomišljali na neku vjerski obojenu stranku. Episkopat traži od *Katoličke akcije* da se ne bavi politikom. Hrvatski katolički dnevnik *Hrvatska straža* prati političke događaje, ali se u njih ne miješa, osim što ostaje na hrvatskoj nacionalnoj liniji.

Hrvatski je episkopat nastojao urediti pravni položaj Katoličke crkve sklapanjem konkordata, čemu su se Srbi i njihova Crkva oštro oduprli (1937.). Ni za vrijeme Banovine Hrvatske (1939.–1941.) ni u doba NDH (1941.–1945.)

12 U tome imam jedno iskustvo. Katolički liječnik dr. A. K. s oduševljenjem mi je najavio osnutak Katoličke stranke. Kad sam taj njegov plan kritizirao, pošao je do nadbiskupa po »blagoslov«, kako se je sam izrazio. Pošto ga nije dobio, bio je silno razočaran, ali je usprkos nadbiskupovu savjetu osnovao svoju »katoličku« stranku, koja je nestala s političke pozornice nakon godinu dana.

Crkva ne ulazi u politički život. Naša je domaća Crkva s radošću dočekala oživljavanje hrvatske države, no nije imala povjerenje u ustaški režim. Stoga zagrebački nadbiskup bl. Alojzije Stepinac objavljuje ustaškim i nacističkim vlastima kako ne odobrava njihovo vladanje. Zato je kažnjen umorstvom vlastitog brata. Uza sve to u Titovoj Jugoslaviji biva uhapšen, nepravedno osuđen, zatvoren u Lepoglavi te u Krašiću interniran do smrti.

Progonstvo Crkve, što ga je *Komunistička partija* započela već za vrijeme Drugog svjetskog rata, sada još jače provodi dokopavši se državne vlasti (1945.). Na to hrvatski episkopat javnim pastirskim pismom ustaje za slobodu vjere, vjernika, vjeronauka, crkvenih škola, tiska i tiskara i ostalih uskraćenih prava, a proti ubijanju i zatvaranju svećenika te otimačini crkvenih dobara. Za odmazdu država kažnjava Stepinca, prekida diplomatske odnose sa Svetom Stolicom a progone pojačava, osobito za vrijeme kampanje oko Trsta. Vlast nameće osnivanje svećeničkih staleških udruženja, koja imaju dvije glavne zadaće: odvojiti kler od pape i biskupa te ga potom staviti u službu »narodne vlasti«.

Tek za pape Ivana Dobrog i Pavla VI. pritisak na vjeru pomalo jenjava. Potpisuje se »protokol« s Vatikanom (1966.), a u Hrvatskoj se budi katolički tisak s tračkom veće slobode. Kardinal Franjo Šeper osniva *Kršćansku sadašnjost*, koja poslije u financijskom kriznom času stupa u određenu vezu s režimom, što episkopat osuđuje (1982.). U zoru *Hrvatskog proljeća* tiska se Biblija i počinje era crkvenih kongresa. Hrvatski katolici polako i uporno kidaju lance komunističke tiranije. Poslije Titove smrti počinje raspadanje partije i jugoslavenske federalne države.

Uspostavom hrvatske države (1990.) Crkva stječe potpunu slobodu djelovanja. Sveta Stolica među prvima priznaje hrvatsku mladu državu. U općem narodnom oduševljenju nova vlast uvažava crkvene zasluge za obnovu države i sklapa četiri ugovora s Vatikanom. U tzv. IV. ugovoru hrvatska Crkva ne traži financijsku potporu države, nego samo djelomičnu odštetu za oduzetu crkvenu imovinu koja se ne može vratiti te za goleme štete i rušenja što su agresori nanijeli Crkvi za vrijeme Domovinskog rata. Kao i u doba Stepinca, hrvatska Crkva pozdravlja novoosnovanu demokratsku i samostalnu hrvatsku državu, ali kritizira vladu zbog »griješnih struktura« i zloraba od pojedinih nositelja vlasti. Papa Ivan Pavao II. dvaput posjećuje Hrvatsku te preporučuje oproštenje i pomirbu sa svima.

Poslije nastupa nove vlasti u Hrvatskoj (izbori od 3. siječnja 2000.) i nastalog razdora među Hrvatima, hrvatski biskupski sabor u Poreču nanovo nastoji djelovati pomirbeno te u tu svrhu zahtijeva i od vlade i od oporbe da usklade svoj rad na dobrobit zajedničke Domovine.

Iz ovog kratkog pregleda jedno je, jamačno, očividno: Crkva ne želi diktirati politiku svome narodu, ali je budno prati nastojeći usmjeriti političko djelovanje u pravcu općega dobra i moralnog preporoda nacije. To joj je sveta dužnost i njezina obveza spram vjere, naroda i morala.

Desiderata

Kako vidjesmo, po snazi svog poslanja, Crkva se i njezino vodstvo ne smije baviti politikom, ali joj je *dužnost* pratiti politička zbivanja, prosuditi jesu li vjerski i etički ispravna te, u skrajnim slučajevima, intervenirati na dobro naroda.

Međutim, kako se na svjetskoj i našoj narodnoj sceni događaju brojna politička zbivanja koja ne vode dobru, današnja je politička situacija jako izazovna za Crkveno učiteljstvo. Izazovi niču posvuda i na mnoge načine. Na njih Crkva mora odgovoriti, ali više načelno nego konkretno i detaljno. Ona je trajni *korektiv* društvu bez etike i *savjest* političarima bez savjesti.

Posebna je zadaća Crkve da djeluje na ponašanje kršćanâ. Gledom na njihovo političko ponašanje Crkva želi da vjernici živo sudjeluju u političkom životu jer im je to kršćanska obveza. Oni ne moraju trajno iščekivati crkvene naputke za svoj rad. Najbolje je da se vladaju prema svojoj kršćanskoj savjesti i evanđeoskom nadahnuću. A onda kad je Crkvena hijerarhija primorana dati javne upute o političkim opcijama, vjernici bi ih trebali poštovati.

U tom smislu dobro je primijetio G. Salvini da valja »distinguere una politica 'di' cristiani da una politica 'da' cristiani«. ¹³ To je vrlo mudra uputa: tko je kršćanin, mora i djelovati kao kršćanin.

CHURCH AND POLICY

Živan BEZIĆ

Summary

In this paper the Author essays to give the brief answers to actual and burning questions of the relations Church – policy. Under the name of Church one's mind firstly on the Catholic Church and under the name of policy the care of common weal of citizens. Author inquires what is the essential in the policy, namely its purpose (the good of citizens) and its means (always good). The Church doesn't have her own policy but, following her mission, she has obligation to express her judgement about ethical aspects of policy and politics. The Church also hasn't her own political parties but she is dutiful to inform all believers about their moral obligations in politic action. After informing about the policy of Church in Croatia Author outlines ecclesiastic longings for a good and Christian policy.

(preveo Ž. Bezić)

13 G. SALVINI, SJ, Una politica »da« cristiani in un mondo secolarizzato e tecnocratico?, *Civiltà cattolica*, Roma 1987., br. 3302, str. 107.